

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โนทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวธรณีสัณฐาน
หินทราย อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติสามพันโบก
จังหวัดอุบลราชธานี

Creativity for Perceptual Tourism in Sandstone Geomorphology Tourist
Attractions in Pha Taem National Park and Sam Phan Bok National Parks,
Ubon Ratchathani Province

¹กวี วรกวิน, ²ชวลีย์ ณ ถลาง, ³เสรี วงษ์มณฑา และ ⁴ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธร

¹Kawee Worrakawin, ²Chawalee Na Thalang, ³Seri Wongmonta and

⁴Thanarat Ratanapongtra

^{1, 2, 3}วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

⁴คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

^{1, 2, 3} College of Management, University of Phayao, Thailand.

⁴Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand.

¹Corresponding Author E-mail: worrakawinkawee@gmail.com

Received February 22, 2020; Revised February 22, 2020; Accepted April 26, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โนทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวธรณีสัณฐานหินทรายของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติสามพันโบก 2) วิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โนทัศน์ในเขตแหล่งท่องเที่ยวธรณีสัณฐานหินทราย บริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 25 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตรวจสอบข้อมูลสามเล่า ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โนทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวธรณีสัณฐานหินทราย มี 3 ระดับ คือ ระดับรู้เห็น รู้พิจารณาและรู้คิด ซึ่งก่อให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยว ทางน้ำ จำนวน 5 เส้นทาง ประกอบด้วย เส้นทางสามพันโบก เส้นทางผาชัน เส้นทางระหว่างแก่งผาชะนะได-บ้านทุ่งนาเมือง เส้นทางแก่งเก่าพันโบก และเส้นทางแก่งผาโสก ทางบก จำนวน 3 เส้นทาง ประกอบด้วย เส้นทางผาแต้มตอนใต้ เส้นทางผาแต้มตอนกลาง และเส้นทางผาแต้มตอนเหนือ (ผาชัน-ผานางคอย) ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลในการจัดทำข้อมูลเพื่อสร้างการรับรู้

ให้กับนักท่องเที่ยวและนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสันฐานหินทรายต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; หินทราย; อุบลราชธานี

Abstract

This research aims to 1) Study perception of creative tourism on the sandstone geomorphology tourist attractions of Pha Taem National Park and Sam Phan Bok National Parks and 2) Analyze creative tourism routes in the area of sandstone geomorphology tourist attractions around Pha Taem National Park and Sam Phan Bok National Parks by using the qualitative research methodology to get information from 25 key informants. Content analysis and data triangulation are applied. The results show that there are three levels of perception of creative tourism in the sandstone geomorphology tourist attractions, namely understanding, consideration and thinking which results in five water tourism routes, including Sam Phan Bok route, Pha Chan route, Pha Chanadai Cliff – Ban Thung Na Mueang route, Kao Phan Bok route and Pha Sook route, three land tourism routes, including Southern Pha Taem route, Central Pha Taem route and Northern Pha Taem route (Pha Chan – Pha Nang Koi). This can be used by relevant agencies as data for preparing information to create awareness for tourists and to present creative tourism routes in geomorphology tourist attractions.

Keywords: Creative Tourism; Sandstone; Ubon Ratchathani

บทนำ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางหลักด้านการท่องเที่ยวของโลกอย่างต่อเนื่องเนื่องจากมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เช่น มีประวัติศาสตร์โบราณคดีที่ทรงคุณค่า มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ มีความงดงามทางด้านวัฒนธรรมประเพณี และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายน่าสนใจ จึงเป็นเหตุผลทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2555) การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ได้เน้นในด้านการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ภายใต้หลักแนวคิดสร้างสรรค์ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้ ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว Crispin Raymond and Greg Richards (2000) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม หรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ภายใต้หลักการและแนวคิด “การต่อยอด เพิ่มค่า หาจุดต่าง” โดยเป็นการต่อยอดจากฐานทุนเดิมที่มีอยู่ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม แล้วนำมาเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น เพื่อสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อาทิ กิจกรรมการสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยการเข้าพักแบบโฮมสเตย์ กิจกรรมการทำอาหารท้องถิ่น กิจกรรมการเรียนรู้งานหัตถกรรมท้องถิ่น กิจกรรมการไหว้พระ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ส่วนมากจะมีลักษณะที่มุ่งเน้นในกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมเป็นหลักนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ไม่ใช่แต่จะมุ่งเน้นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับรูปแบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จะเห็นได้จากตัวอย่างของประเทศที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หมู่บ้านชาวนาชิราคาวาโกะ ประเทศญี่ปุ่น ที่ได้มีการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวไปตามเส้นทางธรรมชาติ ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวัฒนธรรมญี่ปุ่น กิจกรรมท่องเที่ยวสัมผัสวิถีธรรมชาติ การแช่น้ำแร่ร้อนหรือการออนเซ็นแบบธรรมชาติ และกิจกรรมการสัมผัสธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์แบบญี่ปุ่น โดยการนั่งกระเช้าเพื่อชมธรรมชาติ เป็นต้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา , 2560)

ขณะที่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีนิยามถึง การท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจริง มีโอกาสได้สัมผัสของจริงแบบเชิงประจักษ์ ได้ประสบการณ์การสัมผัสเห็นลักษณะทางกายภาพ จนได้การรู้ข้อมูลทางกายภาพที่ผ่านการสัมผัสเห็น นำมาผ่านกระบวนการพิจารณาในข้อมูลที่เป็นกระบวนการการพัฒนาเชิงการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ได้เป็นสาระความรู้ที่มองไม่เห็นขณะสัมผัสจริง หลังจากนั้นนำข้อมูลจากเนื้อหาการรู้เห็นกับข้อมูลสาระความรู้ที่พิจารณามาคิดพิจารณาร่วมกัน เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงมโนภาพที่ผ่านการเห็นและรู้ของจริงและความจริง เกิดเป็นองค์ความรู้เชิงมโนภาพบนพื้นฐานของจริงและความจริงแท้เกิดจากการฉลาดคิด (Ingenuity) จากความรู้ด้านกายภาพไปสู่ความรู้ด้านจินตภาพ และ ด้านมโนภาพ เป็นลำดับ (พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2553)

ซึ่งการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเหมาะกับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรณีสันฐาน เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอันยาวนาน สอดคล้องกับทรัพยากรจังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย มีพื้นที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ และมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ มีความแปลกใหม่ที่สามารถนำมาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนได้ โดยทรัพยากรทางธรรมชาติที่น่าสนใจ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาประเภทธรณีสัณฐานคิลาหินทรายในแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติสามพันโบก ซึ่งคิลาทรายเกิดจากกระบวนการผุพัง กระบวนการกัดกร่อน กระบวนการพัดพา และกระบวนการทับถม ทำให้เกิดเป็นคิลาทรายในรูปลักษณะต่าง ๆ (สำนักธรณีวิทยา, 2555) โดยอุทยานแห่งชาติผาแต้ม จะมีคิลาหินทรายที่มีลักษณะเด่น คือ มีหน้าผาทอดเป็นแนวยาวไปตามลำน้ำโขง หน้าผาชัน ส่วนบนของหน้าผาเป็นหินทราย เนื้อหยาบ สีขาว ในเนื้อหินมีกรวดปน มีความแข็งแรงทนทานต่อการสึกกร่อนได้ดีกว่าชั้นหินของหมวดหินเสาขัวซึ่งรองรับอยู่ข้างใต้ ที่หน้าผาคิลาหินทรายผาแต้ม พบภาพเขียนโบราณอายุประมาณ 3,000–4,000 มากกว่า 300 ภาพ กรมทรัพยากรธรณีจึงกำหนดสัญลักษณ์ทางธรณีของจังหวัดอุบลราชธานี คือ “หินทรายภูผาแต้ม” (กวี วรกวิน, 2554)

จากคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในข้างต้น จึงเป็นเหตุผลในการสนับสนุนให้ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนในแหล่งท่องเที่ยวธรณีสัณฐานคิลาหินทรายอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ คิลาหินทรายมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวให้เกิดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ สร้างประสบการณ์ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน อันจะนำไปสู่การสร้างภาพพจน์ให้นักท่องเที่ยวทำให้เกิดการเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำ ส่งผลทำให้ชุมชนในท้องถิ่นเกิดรายได้ มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตลอดจนจนเป็นการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสัณฐานคิลาหินทรายของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติสามพันโบก
2. วิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนในเขตแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสัณฐานคิลาหินทราย บริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก

การทบทวนวรรณกรรม

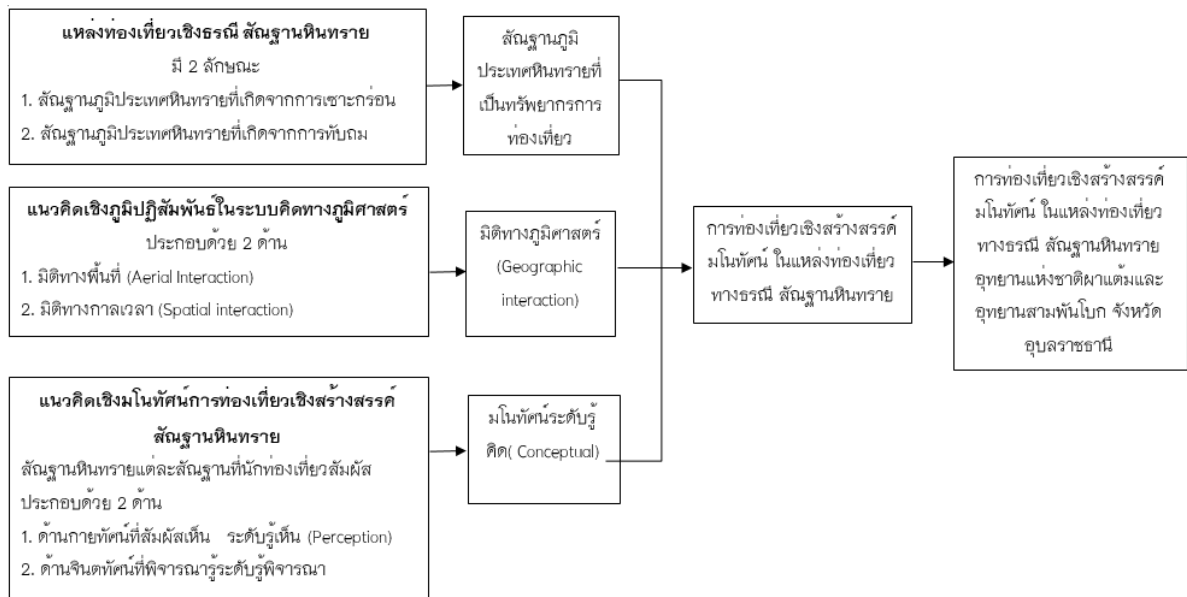
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) (นาฟีกอดิศักดิ์ แสงสนิท, 2556) ให้แนวคิดไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิต

ร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชน เท่านั้น ขณะที่ David Weaver and Laura Lawton (2006) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า การท่องเที่ยวคล้ายกับขบวนการ มีการปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลตามมาเกิดขึ้นจากการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว รัฐบาล ชุมชน สถานศึกษา และองค์กรต่าง ๆ ของประเทศนั้น ๆ ใน กระบวนการของผลกระทบจากการเดินทาง ที่พัก การจัดการ และผู้มาเยือน ผู้เกี่ยวข้องในระบบการ ท่องเที่ยว อาทิ ชุมชนท้องถิ่น รัฐบาล องค์กรการท่องเที่ยว NGO สถาบันทางการศึกษา จะต้องมึ สื่อสารกันเป็นลักษณะการศึกษาแบบเครือข่าย ทั้งเรื่องภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย นิเวศวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา การจัดการธุรกิจ มานุษยวิทยา การตลาด เกษตรกรรม การเมือง และเศรษฐศาสตร์ การชี้วัดของการพัฒนา หลายสถาบันทางการท่องเที่ยว ยังคงยึดพื้นฐานที่ค่านิยม คล้ายกับการดูว่า ภูมิประเทศและเศรษฐกิจ แต่การเพิ่มขึ้นของการจัดแบ่งสรร ส่งเสริมตามสัดส่วนของ ท้องถิ่น เชื่อมโยงและขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ นี่คือผลสรุปสุดท้ายของการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นผลกระทบบนพื้นที่ที่เห็นได้อย่างชัดเจน และก่อให้เกิดผลของการ เปลี่ยนแปลง ทางการท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ และสืบเนื่องไปยังโครงสร้างอื่นๆ คล้ายกับเป็นการ บันทึกได้ว่านี่คือกระบวนการที่สำคัญของบทบาทในการสร้างสรรค์ ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่าง กว้างขวางโดยผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยวถึงความจำเป็นที่จะไปให้ถึงความก้าวหน้าโดยมีการยึดเป็น ระเบียบ วินัยพัฒนาต่อเรื่องดังกล่าว จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การ มอบโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้ มีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มประสบการณ์และสร้างคุณค่าให้ ชุมชนผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม และธรรมชาติ

ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มโนทัศน์ ที่ หมายถึง การท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจริง มีโอกาสได้สัมผัสของจริงแบบเชิงประจักษ์ ได้ ประสบการณ์การสัมผัสเห็นลักษณะทางกายภาพจนได้การรู้ข้อมูลทางกายภาพที่ผ่านการสัมผัสเห็น นำมาผ่านกระบวนการพิจารณาในข้อมูลที่เป็นกระบวนการการพัฒนาเชิงการเปลี่ยนแปลงตาม กาลเวลา ได้เป็นสาระความรู้ที่มองไม่เห็นขณะสัมผัสจริง หลังจากนั้นนำข้อมูลจากเนื้อหาการรู้เห็นกับ ข้อมูลสาระความรู้ที่พิจารณาความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงมโนภาพที่ผ่านการเห็น และรู้ของจริงและความจริง เกิดเป็นองค์ความรู้เชิงมโนภาพบนพื้นฐานของจริงและความจริงแท้เกิด จากการฉลาดคิด (Ingenuity) จากความรู้ด้านกายภาพ ไปสู่ความรู้ด้านจินตภาพ และ ด้านมโนภาพ เป็นลำดับ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2553) นับเป็นการต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ ที่นักท่องเที่ยวมีจินตนาการ (Imagination) จรรโลงใจ (Inspiration) และสามารถสร้างองค์ ความรู้ (Knowledge) จากการสร้างประสบการณ์ตรง ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ ในหนังสือพุทธธรรมว่า การพัฒนานาคนแบบองค์รวม เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ต้องพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจและ ด้านปัญญา ซึ่งด้านสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น

มนุษย์ต้องใช้อายุนะทั้ง 6 เป็นช่องทางรับรู้ และช่องทางทำกรรมโดย ทำ พูด และ คิด สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ติดต่อสื่อสารสัมพันธ์นั้น มี 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ตลอดจนสรรพสัตว์ และสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือ กายภาพ ด้านจิตใจ ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือแสดงออกเป็นการทำงานของจิตใจ ในการเข้าใจ มีองค์ประกอบของจิตใจเข้าเกี่ยวข้องในการพิจารณา โดยมีเจตนาในการพิจารณา ว่าเป็นอะไร ใชหรือไม่ใช่ ชอบหรือไม่ชอบ อยากได้หรือไม่อยากได้ อย่างหนึ่งหรืออยากทำลาย ดียังไร ไม่ดียังไร ซึ่งจะมีผลชักนำพฤติกรรมทั้งหลาย ตั้งแต่จะให้ดูอะไร หรือไม่ดูอะไร จะพูดอะไร จะพูดกับใคร ว่าอย่างไรด้านปัญญา ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือแสดงออกทุกครั้งที่ตาม เมื่อมีภาวะทางจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม องค์ประกอบด้านหนึ่งของชีวิต คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ จะแสดงออกในลักษณะรวมๆ ว่าเป็น “ด้านปัญญา” หรือ มโนภาพ

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) ซึ่งเป็นสถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ อาจจะเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติ ความแปลกตาของสภาพธรรมชาติ สัตว์พันธุ์ที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางวิชาการก็ได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552) โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความเก่าแก่และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนคติได้อย่างน่าสนใจคือกลุ่มธรณีสัณฐาน สอดคล้องกับ กรมทรัพยากรธรณี (2556) ได้กล่าวถึง หินทรายภูผาแต้มในเขตจังหวัดอุบลราชธานีว่า เป็นหินทรายที่มีการสะสมตะกอนทางน้ำเมื่อ 120-110 ล้านปีก่อน มีหมวดหินเสาขัว รองรับอยู่ข้างล่าง มีหมวดหินภูพานปิดทับอยู่ข้างบน สัณฐานหินทรายที่ผาแต้มแสดงลักษณะเด่น คือ ความเป็นหน้าผาที่มีแนวยาวไปตามลำน้ำโขง โดยตัวผาแต้มคือขอบฝั่งที่เป็นหน้าผาชัน ส่วนบนของหน้าผาที่เป็นหมวดหินภูพาน เป็นหินทรายเนื้อหยาบสีขาวในเนื้อหินมีกรวดปน มีความแข็งแกร่งทนทานต่อการสึกกร่อนได้ดีกว่าชั้นหินของหมวดหินเสาขัวซึ่งรองรับอยู่ข้างใต้ ที่หน้าผาหินทรายผาแต้ม พบภาพเขียนโบราณอายุประมาณ 3,000-4,000 มากกว่า 300 ภาพ กรมทรัพยากรธรณีจึงกำหนดสัญลักษณ์ทางธรณีของจังหวัดอุบลราชธานีคือ “หินทรายภูผาแต้ม” ซึ่งจากการประมวลความรู้ในการทบทวนวรรณกรรม สรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มโนทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวธรณีสันฐานหินทราย อุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเก็บข้อมูล โดยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการตีความเพื่อสร้างข้อสรุป

ประชากร

ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 นักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติสามพันโบก เนื่องจากนักท่องเที่ยวเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องที่ได้รับผลประโยชน์และได้รับผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน มีเวลาเพียงพอในการให้ข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงจากตัวแทนความคิดเห็น

กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่สามารถให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี สันฐานหินทราย โดยเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน มีเวลาเพียงพอในการให้ข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงจากตัวแทน

กลุ่มที่ 3 พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป ได้แก่ พระสงฆ์ที่สามารถให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้ที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติสามพันโบก

โดยผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประกอบด้วยนักภูมิศาสตร์ 2 ท่าน นักปฐพีวิทยา 2 ท่าน และนักธรณีวิทยาลิ่งแวดล้อม 1 ท่าน พระ 5 รูป ซึ่งเป็นพระที่อยู่วัดป่า ในเขตจังหวัด อุบลราชธานี การเลือกผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) และพระสงฆ์ใช้เทคนิคการเลือกแบบสโนว์บอลล์ (Snowball selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคตรวจสอบข้อมูลโดยใช้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบเช็ค (Member check) ข้อมูลสำคัญที่สัมภาษณ์รวมถึงการเพิ่มประเด็นให้สัมภาษณ์ในการตรวจสอบสามเส้า มีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) ว่าเป็นข้อมูลที่ต้องการทั้งสถานที่เวลา และบุคคลทั้งผู้วิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสงฆ์ และตรวจสอบสามเส้า ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูล (Methodological triangulation) คือในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. การรับรู้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสัณฐาน หินทรายของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติสามพันโบก

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล ความคิดพิจารณาขั้นสูง ของผู้ทรงคุณวุฒิ พระสงฆ์และนักท่องเที่ยว จากการเห็นลักษณะทางกายภาพของสัณฐานหินทราย และจากการรู้กระบวนการพัฒนาที่มองไม่เห็น แต่พัฒนามาได้ โดยการเรียนรู้จากการเห็นกายภาพ และความรู้จากกระบวนการที่ไม่เห็น มาคิดพิจารณาสื่อความหมายทางธรรมชาติ ออกมาได้อย่างสมเหตุสมผล และเป็นจริง จึงได้ออกมาเป็นภูมิรู้ ซึ่งจะอยู่บนพื้นฐานทางธรรมชาติที่เป็นของจริง เป็นจริง และเป็นความรู้ที่ต้องคิดพิจารณาอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดเป็นมโนภาพที่เห็นทะลุ จากอนุสัณฐานหินทราย การรู้เห็น รู้พิจารณา รู้คิด ของผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาโดยรวมแล้ว การรู้เห็นจะกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพที่สามารถสัมผัสได้ การรู้พิจารณา จะกล่าวถึงลักษณะที่มองไม่เห็นแต่ต้องรู้นั่นก็คือ กระบวนการต่างๆ ทางธรรมชาติ ซึ่งมักจะมองไม่เห็นแต่รู้ได้ด้วยการพิจารณา และรู้สึกได้ตามกาลและเวลา ส่วนการรู้คิดส่วนใหญ่ มักจะเป็นความสัมพันธ์ของลักษณะที่เห็นและลักษณะที่รู้ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร กลายเป็นภูมิรู้ ที่เกิดจากการคิดอีกทีหนึ่ง และเนื่องจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านธรณีวิทยา ปฐพีวิทยา และภูมิศาสตร์ จึงค่อนข้างที่จะบอกลักษณะต่างๆ ได้สมบูรณ์ในเรื่องของสัณฐานหินทราย

ขณะที่ระดับรู้ของพระสงฆ์ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับรู้เห็น รู้พิจารณา และ รู้คิด จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์จะให้ระดับรู้ เท่าที่มีประสบการณ์ ระดับรู้เห็น พระบางรูปเท่านั้น ที่จะรู้จักสัณฐานเพราะ

อาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องเลยไม่ได้สังเกต พระสงฆ์จะตอบการรู้เห็นได้ดี จากสัจฐานที่มีขนาดใหญ่ เช่น หน้าผา เสาหิน ชะง่อนหิน น้ำตก ดินทราย ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระมักจะใช้ประโยชน์และมีประสบการณ์พบเห็น ในระดับรู้พิจารณา พระสงฆ์อาจจะมีความรู้เกี่ยวกับธรณีสัจฐานน้อย จึงให้คำตอบได้น้อยเช่นกันเพราะการรู้พิจารณา เป็นเรื่องการเรียนรู้ภายในการเห็นเป็นเรื่องการรู้เห็นจากภายนอก พระจะรู้พิจารณาภายในคนมากกว่าภายในของสัจฐานหิน ดังนั้น จะเห็นว่าพระ จะไม่ค่อยตอบสัจฐานหินขนาดเล็กๆ ระดับการรู้คิด พระสงฆ์ก็จะให้คำตอบได้น้อยกว่าผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ เพราะอาจไม่มีความรู้เรื่องธรณีสัจฐาน พระสงฆ์จะให้คำตอบจากสัจฐานที่เกี่ยวข้องกับสมาธิของพระมากกว่า เช่น หน้าผา ชะง่อนหิน ดินทราย เป็นต้น

ระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยว 15 คน ที่มีโอกาสไปท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก และตอบแบบสอบถามเชิงสัมภาษณ์ถึงสัจฐานหินทราย สัจฐานที่นักท่องเที่ยวรู้จักมากที่สุด คือ ผาหินทราย เสาหินทราย (เสาเฉลียง) น้ำตกหินทราย ดินทราย และ บ่อหินทราย (โบก) สัจฐานที่นักท่องเที่ยวรู้จักน้อย คือ ระแหงหินทราย, ปุ่มหินทราย และแก่งหินทราย สัจฐานที่นักท่องเที่ยวรู้จักปานกลาง คือ ชันหินทราย และ ชะง่อนหินทราย (เทิบ) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้อยู่ในระดับการรู้เห็นเท่านั้น ส่วนระดับการรู้พิจารณานั้นมีน้อย และระดับการรู้คิดมีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ดังนั้นการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวปัจจุบันมีลักษณะการท่องเที่ยวแบบไปเห็นแล้วรู้จักการเที่ยวแล้วรู้คุณค่ามีน้อย และเที่ยวแล้วได้องค์รู้ใหม่ๆ มีน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ถ้าจะยกระดับการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ต้องมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มโนทัศน์

2. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มโนทัศน์ในเขตแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี สัจฐานหินทราย บริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก

ผู้วิจัยได้นำองค์รู้ทั้งหมดที่ได้มาสังเคราะห์เป็นข้อมูลความรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มโนทัศน์ โดยจะเป็นมโนทัศน์ทางปัญญา จากสัจฐานหินทรายดังกล่าว เป็นองค์ความรู้โดยรวมของอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก ในด้านเชิงภูมิรู้ จากที่เป็นธรรมชาติเฉพาะที่เป็นธรรมชาติสัจฐานหินทราย จึงนำมาสร้างเป็นเส้นทางทางการท่องเที่ยวแนวใหม่ คือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มโนทัศน์ศิลาทรายจากการสำรวจได้ เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มโนทัศน์ศิลาทราย ดังนี้

เส้นทางน้ำ 5 เส้นทาง เป็นเส้นทางที่ต้องใช้เรือร่อนน้ำโขง เส้นทางนี้นักท่องเที่ยวจะได้ท่องเที่ยวสัจฐานที่สำคัญคือ ผาหินทราย ชันหินทราย ชะง่อนหินทราย แก่งหินทราย บ่อหินทราย ระแหงหินทราย ดินทราย โดยเส้นทางน้ำที่นำเสนอ ประกอบด้วย

เส้นทางสามพันโบก ระยะทางยาวตามลำน้ำประมาณ 5 ก.ม ความกว้างของแก่งประมาณ 500 – 1000 เมตร **เส้นทางผาชัน** ระยะยาวตามลำน้ำประมาณ 3 ก.ม ความกว้างของแก่งประมาณ 700 เมตร **เส้นทางระหว่างแก่งผาชนะได-บ้านทุ่งนาเมือง** ระยะทางตามลำน้ำประมาณ 10 ก.ม มีแก่งขาดตอนเป็นช่วง ๆ ชิดชายฝั่งประเทศไทยมากกว่า 10 แก่ง **เส้นทางแก่งเก่าพันโบก** อยู่ระหว่างน้ำตกสร้อยสวรรค์-ผาเจ็ก ระยะทางยาวประมาณ 3 ก.ม ความกว้างของแก่งประมาณ 700 เมตร **เส้นทางแก่งผาโสก** อยู่ตรงข้ามกับผาโสก ระยะทางยาวตามลำน้ำประมาณ 2 ก.ม แก่งกว้างประมาณ 400 เมตร

เส้นทางบก 3 เส้นทาง เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เป็นปกติอยู่แล้ว โดยใช้รถยนต์เข้าถึงเส้นทางต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และท่องเที่ยวในเส้นทางที่ทางอุทยานจัดไว้ให้ แต่เป็นการท่องเที่ยวในการชื่นชมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ด้วย เช่นเที่ยวผาแต้ม แต่ไปดูภาพเขียนโบราณ ไม่ได้สนใจ ผาหินทราย หรือ ชั้นหินทราย เป็นต้น เส้นทางบกมีสิ่งที่น่าสนใจแตกต่างไปอีก เช่น ไปดูป่าไม้ ทุ่งดอกไม้อันสวยงาม ดอกไม้ป่าหลากสีและดอก ฯลฯ แต่เส้นทางที่ผู้วิจัยเสนอในเส้นทางบกนี้ จะเป็นเส้นทางเพื่อดูและท่องเที่ยวชมอุทยานธรณีประเทศอุทยานหินทรายเป็นสำคัญ ประกอบด้วย **เส้นทางผาแต้มตอนใต้** คือเส้นทางที่ประกอบด้วย เสาดิเียง-ผาแต้ม-ผาหมอน-ลานหินผาแต้ม **เส้นทางผาแต้มตอนกลาง** คือเส้นทางที่ประกอบด้วย ผาหินแตก-ผากำปั่น-ผาชนะได-เสาดิเียงคู่-หินเต่าชมจันทร์-พะลานหินถ้ำไฮ-ถ้ำมืด-ทำป่าภูหารัย **เส้นทางผาแต้มตอนเหนือ (ผาชัน-ผานางคอย)** คือเส้นทางที่ประกอบด้วย ผาชัน-สวนหินผาชัน-เสาดิเียงใหญ่-ถ้ำมืด-สวนหินผานางคอย-ภูโคง-ถ้ำพรหมวิหารสี่

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนในแหล่งท่องเที่ยวธรณีอุทยานหินทรายอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก จังหวัดอุบลราชธานี ในครั้งนี้ พบว่าลักษณะทางกายภาพของอุทยานหินทราย และจากการรู้กระบวนการพัฒนาที่มองไม่เห็น แต่พัฒนามาได้ โดยการรู้จักการเห็นกายภาพ และความรู้จากกระบวนการที่ไม่เห็น มาคิดพิจารณาสื่อความหมายทางธรรมชาติ ออกมาได้อย่างสมเหตุสมผล และเป็นจริง จึงได้ออกมาเป็นภูมิรู้ ซึ่งจะอยู่บนพื้นฐานทางธรรมชาติที่เป็นของจริง เป็นจริงและเป็นความรู้ที่ต้องคิดพิจารณาอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดเป็นมโนภาพที่เห็นทะลุจากอุทยานหินทราย การรู้เห็น รู้พิจารณา รู้คิด ของผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาโดยรวมแล้ว การรู้เห็นจะกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพที่สามารถสัมผัสได้ การรู้พิจารณา จะกล่าวถึงลักษณะที่มองไม่เห็นแต่ต้องรู้นั่นก็คือ กระบวนการต่างๆ ทางธรรมชาติ ซึ่งมักจะมองไม่เห็นแต่รู้ได้ด้วยการพิจารณา และรู้สึกได้ตามกาลและเวลา ส่วนการรู้คิดส่วนใหญ่ มักจะเป็นความสัมพันธ์ของลักษณะที่เห็นและลักษณะที่รู้ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร กลายเป็นภูมิรู้ ที่เกิดจากการคิดอีกทีหนึ่ง และเนื่องจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านธรณีวิทยา ปฐพีวิทยา และภูมิศาสตร์ จึงค่อนข้างที่จะบอกลักษณะ

ต่างๆ ได้สมบูรณ์ในเรื่องของหลักฐานหินทราย ขณะที่ระดับรู้ของพระสงฆ์ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับรู้เห็น รู้พิจารณา และ รู้คิด จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์จะให้ระดับรู้ เท่าที่มีประสบการณ์ ระดับรู้เห็น พระบางรูปเท่านั้น ที่จะรู้จักหลักฐานเพราะอาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องเลยไม่ได้สังเกต พระสงฆ์จะตอบการรู้เห็นได้ดีจากหลักฐานที่มีขนาดใหญ่ เช่นหน้าผา เสาหิน ชะง่อนหิน น้ำตก ดินทราย ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระมักจะใช้ประโยชน์และมีประสบการณ์พบเห็น ในระดับรู้พิจารณา พระสงฆ์อาจจะมีความรู้เกี่ยวกับธรณีสถฐานน้อย จึงให้คำตอบได้น้อย เช่นกันเพราะการรู้พิจารณาเป็นเรื่องการเรียนรู้ภายในการเห็นเป็นเรื่องการรู้เห็นจากภายนอก พระจะรู้พิจารณาภายในคนมากกว่าภายในของหลักฐานหิน ระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยว 15 คน ที่มีโอกาสไปท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานแห่งชาติสามพันโบก และตอบแบบสอบถามเชิงสัมภาษณ์ถึงหลักฐานหินทราย หลักฐานที่นักท่องเที่ยวรู้จักมากที่สุด คือ ผาหินทราย เสาหินทราย (เสาเฉลียง) น้ำตกหินทราย ดินทราย และ บ่อหินทราย (โบก) หลักฐานที่นักท่องเที่ยวรู้จักน้อย คือ ระแหงหินทราย, ปุ่มหินทราย และแก่งหินทราย หลักฐานที่นักท่องเที่ยวรู้จักปานกลาง คือ ชันหินทราย และ ชะง่อนหินทราย (เทิบ) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้อยู่ในระดับการรู้เห็นเท่านั้น ส่วนระดับการรู้พิจารณานั้นมีน้อย และระดับการรู้คิดมีน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย ดังนั้นการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวปัจจุบันมีลักษณะการท่องเที่ยวแบบไปเห็นแล้วรู้จักการเที่ยวแล้วรู้คุณค่ามีน้อย และเที่ยวแล้วต้องรู้ใหม่ๆ มีน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย สอดคล้องกับ ประภาพร ยางประยงค์ และ สรวิรัตน์ ช่วยมณี (2562) ที่พบว่า โอกาสสำหรับการท่องเที่ยว คือความนิยมในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งควรสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น รวมถึง สมประสงค์ อ่อนแสง (2551) ที่พบว่า สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและกิจกรรมเด่นที่มีลักษณะ เฉพาะที่เน้นการปฏิบัติทางด้านจิตใจ การศึกษาประวัติความเป็นมาศิลปกรรมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การพักผ่อนหย่อนใจ และการชมทัศนียภาพที่สวยงาม และ ภัทรา แจ้งใจเจริญ (2558) ที่พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนโอหิงมาจิ เป็นกระบวนการที่มีความเป็นพลวัต มีการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการจัดการ อันเป็นผลมาจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวกว่า 60 ปี ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลง การสร้างระบบในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนในเขตแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสถฐานหินทรายบริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้มและอุทยานสามพันโบก ในจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยเส้นทางน้ำ 5 เส้นทาง เป็นเส้นทางที่ต้องใช้เรือร่อนน้ำโขง เส้นทางน้ำนี้นักท่องเที่ยวจะได้ท่องเที่ยวหลักฐานที่สำคัญคือ ผาหินทราย ชันหินทราย ชะง่อนหินทราย แก่งหินทราย บ่อหินทราย ระแหงหินทราย ดินทราย โดยเส้นทางน้ำที่นำเสนอ ประกอบด้วย

- 1) เส้นทางสามพันโบก ระยะทางยาวตามลำน้ำประมาณ 5 ก.ม ความกว้างของแก่งประมาณ 500 – 1000 เมตร เส้นทางผาชัน ระยะยาวตามลำน้ำประมาณ 3 ก.ม ความกว้างของแก่งประมาณ 700 เมตร เส้นทางระหว่างแก่งผาชนะใต้-บ้านทุ่งนาเมือง ระยะทางตามลำน้ำประมาณ 10 ก.ม มีแก่ง

ขาดตอนเป็นช่วง ๆ ซิดชายฝั่งประเทศไทยมากกว่า 10 แก่งเส้นทางแก่งเก่าพันโบก อยู่ระหว่างน้ำตก สร้อยสวรรค์-ผาเจ็ก ระยะทางยาวประมาณ 3 ก.ม ความกว้างของแก่งประมาณ 700 เมตร เส้นทางแก่งผาโสก อยู่ตรงข้ามกับผาโสก ระยะทางยาวตามลำน้ำประมาณ 2 ก.ม แก่งกว้างประมาณ 400 เมตร

2) เส้นทางบก 3 เส้นทาง เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เป็นปกติอยู่แล้ว โดยใช้รถยนต์เข้าถึงเส้นทางต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และท่องเที่ยวในเส้นทางที่ทางอุทยานจัดไว้ให้ แต่เป็นการท่องเที่ยวในการชื่นชมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ด้วย เช่นเที่ยวผาแต้ม แต่ไปดูภาพเขียนโบราณ ไม่ได้สนใจ ผาหินทราย หรือ ชั้นหินทราย เป็นต้น เส้นทางบกมีสิ่งที่น่าสนใจแตกต่างไปอีก เช่น ไปดูป่าไม้ ทุ่งดอกไม้ ไปดูดวงอาทิตย์ขึ้นและตก ฯลฯ แต่เส้นทางที่ผู้วิจัยเสนอในเส้นทางบกนี้ จะเป็นเส้นทางเพื่อดูและท่องเที่ยวหลักฐานภูมิประเทศหลักฐานหินทรายเป็นสำคัญ ประกอบด้วย เส้นทางผาแต้มตอนใต้ คือเส้นทางที่ประกอบด้วย เสาเฉียง-ผาแต้ม-ผาหมอน-ลานหินผาแต้ม เส้นทางผาแต้มตอนกลาง คือเส้นทางที่ประกอบด้วย ผาหินแตก-ผากำป๋น-ผาชนะโต-เสาเฉียงคู่-หินเต่าชมจันทร์-ทะเลานหิน ถ้ำไฮ-ถ้ำมืด-ท่าปาฏิหาริย์ เส้นทางผาแต้มตอนเหนือ (ผาชัน-ผานางคอย) คือเส้นทางที่ประกอบด้วย ผาชัน-สวนหินผาชัน-เสาเฉียงใหญ่-ถ้ำมืด-สวนหินผานางคอย-ภูโคง-ถ้ำพรหมวิหารสี่ สอดคล้องกับงานวิจัย พระสุธีรัตนบัณฑิต (อาภากร) และพระใบฎีกาสัญญา อภิวิญญู (สดประเสริฐ), 2559 ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย และของอาเซียน พบว่า ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรม การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายภูมิศาสตร์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนมีแนวโน้มเติบโตและมีศักยภาพสูง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีวิถีชีวิต วิถีชุมชนและวัฒนธรรมที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว และ Nancy M. Hodur, Dean A. Bangsund, and F. Larry Leistritz (2004) ศึกษาเรื่อง ลักษณะเฉพาะของธุรกิจการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติในดาโกตาเหนือ Characteristics of Nature-based Tourism Enterprises in North Dakota ได้เสนอแนวคิดว่าการท่องเที่ยวเน้นทางการกลางแจ้งที่เป็นที่นิยมมากขึ้น ลักษณะเฉพาะของธุรกิจการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติมีปัจจัยที่สนับสนุนการขยายตัวของกิจกรรมท่องเที่ยวเน้นทางการกลางแจ้ง ที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่มีความสำคัญกับกิจกรรมท่องเที่ยวที่ทำง่าย การออกกำลังกายกลางแจ้งและการรักษาสุขภาพ การส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเน้นทางการกลางแจ้งจะสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการท่องเที่ยวได้ โดยใช้หลักคิด ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จัดรูปแบบทางการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจ ในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และสร้างสรรค์องค์ความรู้ให้กับแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถประยุกต์แนวทางการวิจัยในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระดับภูมิภาค เนื่องจากอุทยาน แห่งชาติผาแต้มและสามพันโบกนั้น ต้องการความเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อให้เส้นทางท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นได้ อีกทั้งควรมีการศึกษาเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลักษณะพฤติกรรมทางการท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีข้อจำกัดเรื่อง การอำนวยความสะดวก ซึ่งจะส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *คู่มือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). *ประเภทการท่องเที่ยว*. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/archcommunitydevelopment/tourism>
- กรมทรัพยากรธรณี. (2556). *แหล่งธรณีวิทยาของไทย*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กวี วรกวิน. (2554). *ภูมิศาสตร์ท่องเที่ยวประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- นาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท และธีระ ลินเดชาวัณษ์. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การรับรู้ของนักท่องเที่ยว ความพร้อมของเจ้าของกิจกรรม และความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประภาพร ยางประยงค์ และ สฐรัตน์ ช่วยมณี. (2562). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทย: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวถ้ำผาเพชร จังหวัดสตูล*. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 7(13), 56-70.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพฯ: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.

- พระสุธีรัตนบัณฑิต (อภาภโร) และ พระใบฎีกาสัญญา อภิวันโณ (สดประเสริฐ). (2559).
ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย และของอาเซียน.
วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 1(3), 7-24.
- ภัทรา แจ่มใจเจริญ. (2558). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนโอ่งหินมาจิ
หมู่บ้านชีราดาว่าโก จังหวัดกิฬ ประเทศญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักธรณีวิทยา. (2555). รายงานฉบับสมบูรณ์การรวบรวม สำรวจศึกษา ประเมิน และประเมินผล
แหล่งธรณีวิทยาและกำหนดแหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยา จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: สำนัก
ธรณีวิทยา.
- สมประสงค์ อ่อนแสง. (2551). แนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดจังหวัดมุกดาหารเพื่อการท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2555). โครงการต้นแบบการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.dasta.or.th/th>
- Raymond, C. & Richards, G. (2000). *Creative Tourism*. Tilburg: Department of Leisure Studies
Tilburg University.
- Weaver, D. & Lawton, L. (2006). *Tourism Management*. Milton: John Wiley & Sons.
- Nancy M. Hodur, Dean A. Bangsund, & F. Larry Leistritz (2004). *Characteristics of Nature-based
Tourism Enterprises in North Dakota*. Fargo: Agribusiness & Applied Economics Report.